

Kiss Roland

Prioritási rend - Az Egyesült Államok Ázsia-csendes-óceáni stratégiája

2001. szeptember 11. óta az Egyesült Államok stratégiájában abszolút elsőséget élvez a terrorizmus elleni harc, ezen belül is az afganisztáni és az iraki háború. Ez utóbbiakból azonban Washington már igyekszik szabadulni. A közelmúltban már megtörtént az amerikai harcoló alakulatok kivonása Irakból, sőt nyilvánosságra hozták az afganisztáni kivonulás kezdetének lehetséges dátumát is. Ezzel egyre inkább előtérbe kerülhet az Ázsia-csendes-óceáni térség, amely bár eddig is előkelő helyet foglalt el az amerikai stratégiai gondolkodásban, az utóbbi években némileg háttérbe szorult a Közel- és Közép-Kelet mögött, miközben jelentős változások zajlottak le e térségben: Kína felemelkedése, Észak-Korea atomprogramja, Oroszország fokozottabb megjelenése a térségben és az iszlám radikalizmus terjedése.

Az Egyesült Államok számára mindig is fontos volt a Csendes-óceán térsége. Ennek több oka van: egyrészt a válság által megtépázott gazdaság helyreállítása szempontjából fontosak a kelet-ázsiai hatalmak, amelyek Amerika legjobb kereskedelmi partnerei közé tartoznak, hiszen a térséggel folytatott éves kereskedelem értéke meghaladja az 1000 milliárd dollárt. Politikailag és katonailag is releváns a terület, mivel Észak-Korea komoly kihívást jelent a térség biztonságára és stabilitására nézve, de az sem hagyható figyelmen kívül, hogy Kína és India felemelkedésével jelentősen eltolódott a hatalmi, katonai és gazdasági egyensúly a világban.

Amerika ázsiai szövetségesei sokat kritizáltak a Bush-adminisztrációt, amiért nem fordított kellő figyelmet a térségre. Ezt igyekszik orvosolni az Obama-adminisztráció. Erről Obama elnök 2009-ben Tokióban biztosította ázsiai szövetségeseit, kijelentve, hogy Amerika fenntartja és megerősíti vezető szerepét az Ázsia-csendes-óceáni térségben.

Ennek megfelelően több fontos hivatalt is olyanok töltenek be, akik korábban Ázsiában szolgáltak vagy éltek. Az új adminisztráció minden eddiginél nagyobb figyelmet szentel a csendes-óceáni térségnek, aktív szerepet játszik a béke és stabilitás fenntartásában.

Az Egyesült Államok új Ázsia-csendes-óceáni politikája öt pilléren nyugszik:

- szoros kapcsolatok fenntartása Japánal, Ausztráliával és Dél-Koreával, illetve a többi szövetséggel és baráttal, ezen belül az amerikai-japán szövetség kiemelt fontosságú;
- a kapcsolatok fejlesztése az olyan új, felemelkedő hatalmakkal, mint Kína és India, ezen belül a párbeszéd és az együttműködés kiterjesztése Pekinggel;
- együttműködés a nemzetközi szervezetekkel az olyan államok kérdésében, mint Észak-Korea vagy Mianmar;
- fokozni az együttműködést a hatoldalú tárgyalások fenntartása érdekében, hogy megoldást találjanak az észak-koreai nukleáris krízisre;

– az ázsiai nemzetek bátorítása, hogy vállaljanak nagyobb szerepet a globális kihívások (nukleáris leszerelés, non-prolifерáció, terrorizmus, klímaváltozás, járványok stb.) megoldásában.

Természetesen a politikai és gazdasági kérdések mellett továbbra is a katonaiak a meghatározók az amerikai stratégiában, hiszen például Észak-Korea reális katonai fenyegetést jelent az Egyesült Államok és térségbeli szövetségesei számára. Ezért továbbra is szükség van az amerikai erők előretolt jelenlétére, hogy stabilizáló tényezőként szolgáljanak a Csendes-óceán nyugati medencéjében. Az Egyesült Államok Csendes-óceáni Parancsnoksága (USPACOM) a legnagyobb a hat egyesített amerikai parancsnokság közül, és ez rendelkezik a legtöbb katonával is, mintegy 325 ezer fővel. Felelősségi területe a Csendes- és az Indiai-óceán, Kelet- és Dél-Ázsia, valamint Ausztrália: az említett térségekben él a világ lakosságának több mint 50%-a.

A terület földrajzi adottságaiból adódóan a szárazföldi haderő csak kisebb erőkkel képviselteti magát (25 ezer aktív és kilencezer tartalékos), a haditengerészet, légierő és a tengerészgyalogság viszont komoly erőkkel van jelen. A térség fontosságát jelzi, hogy a területért felelős 3. és 7. amerikai flotta kötelékébe a 11 repülőgép-hordozó harccsoport közül hat tartozik, továbbá négy expedíciós csapásmérő kötelék, 180 hadihajó, 1500 repülőgép és 125 ezer tengerész áll a parancsnokságuk alatt. Ezen erők jelentős része a 7. flotta részeként előretolt bázisokon állomásozik Japánban és Guamon. A csendes-óceáni légierő (PACAF) négy csoportosítást tartalmaz: az 5. légi hadsereg Japánban, a 7. Dél-Koreában, a 11. Alaszkában, míg a 13. Hawaiiön és Guamon állomásozik. A PACAF állománya 55 ezer fő, és több mint 400 repülőgéppel rendelkezik. E gépek között ötszázadnyi F–22 Raptor is van, amely

jelenleg a világ legmodernebb és legütöképesebb, egyetlen hadrendben álló 5. generációs vadászgépe. Guamra B–1B, B–2 és B–52 stratégiai bombázók is gyakran települnek, amelyek komoly hagyományos és nukleáris csapásmérő képességet jelentenek. Jelentős felderítő (Global Hawk UAV) és szállító képességekkel (C–17) is rendelkeznek. A tengerészgyalogság csendes-óceáni parancsnoksága (MARFORPAC) alatt 74 ezer tengerészgyalogos szolgál. A három tengerészgyalogos expedíciós hadtestből (MEF) kettő, az I. és a III. MEF a Csendes-óceán térségében állomásozik.

Az USPACOM hosszú távú stratégiai célja a haza védelme, erős katonai képességek fenntartása, kooperatív biztonság kialakítása, a szövetségeseikkel és partnerekkel fenntartott kapcsolatok erősítése és kiterjesztése, az erőszakos szélsőségesek mozgásterének csökkentése, a katonai agresszió, valamint az ellenségek elrettentése a tömegpusztító fegyverek használatától. Ennek végrehajtásában nagy szerepe van az előretolt támaszpontokra települt amerikai katonai erőknek, amelyeknek legfontosabb bázisai a Nyugat-Csendes-óceánon Guamon, Japánban és Okinaván, valamint Dél-Koreában vannak. Ezekről a támaszpontokról könnyen elérhetik az olyan esetleg kialakuló válságövezeteket, mint a Koreai-félsziget és a Tajvani-szoros, az itt szolgáló erők pedig igen komoly elrettentést jelentenek Észak-Korea, de akár Kína ellenében is. Koreában és Japánban négy-négy századnyi harci repülőgép (F–15, F–16, A–10) állomásozik a PACAF-tól. A hadsereg 2. gyalogos hadosztálya és több dandár is Dél-Koreában diszlokál. Japánban a 7. flotta USS George Washington nevű Nimitz osztályú repülőgép-hordozója, két cirkálója, nyolc rombolója, egy partra szállító rohamhajója, három egyéb partra szállító hajója, négy aknaszedője, illetve egy hajófedélzeti repülőezrede

szolgálat, míg Guamra három Los Angeles osztályú tengeralattjáró és az őket ellátó hajó települt. Okinaván állomásozik még a tengerészgyalogság III. expedíciós hadteste a hozzá tartozó repülőerőkkel együtt. Jelenleg Japánban összesen 37 000, Koreában pedig 28 500 amerikai katona tartózkodik.

Az amerikai szövetségesek

Ezek az erők egyrészt elrettentést jelentenek az esetleges agresszorokkal szemben, és ezáltal jelentősen hozzájárulnak a térség biztonságához és stabilitásához, ám ugyanakkor jelentős kihívás elé állítják Amerika két legfontosabb ázsiai szövetségesét, Japánt és Dél-Koreát, ahol a közvélemény gyakorta igen hevesen kritizálja az amerikai csapatok ottani állomásoztatását. Az előző koreai kormányzat, a baloldali Ro-adminisztráció többször is hevesen támadta az Egyesült Államokat, sürgetve a katonai jelenlét csökkentését, valamint követelte, hogy az amerikaiaktól kerüljön át Dél-Koreához a háborús irányítás (OPCON) a félszigeten tartózkodó erők felett. A 2009-ben hatalomra lépő új japán kormánynak pedig az egyik fő célkitűzése, hogy végleges döntést hozzon az amerikai erők áthelyezéséről Okinaván, illetve felülvizsgálják az amerikai erők Japánban való állomásozásáról szóló egyezményt. A tervek szerint 2014-re a III. MEF 8000 tengerészgyalogságát Guamra helyezik át, míg 7000 fő a repülőerőkkel maradna, mivel az eredeti terv szerint a futenmai és kadenai bázist megszüntetnék, és a katonákat Camp Schwabba, Okinava kevéssé sűrűn lakott északi részére vonnák vissza, ám az okinavaiak, megelégedve az amerikai jelenlétet, már az erők teljes távozását követelik a szigetről. A véglegesnek tűnő döntést Hatojama miniszterelnök 2010. május végén hozta meg: az amerikaiak az

eredeti 2006-os terv szerint Okinava északi részére költöznek.

Azt viszont mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy miközben új japán kormány igyekszik enyhíteni a belső feszültségeket és próbálja mérsékelni a lakosságnak az amerikai erők által okozott terheit, a tokiói kabinet a legkevésbé sem mondható Amerika-ellenesnek, mi több, már a 2009-es kampány során is leszögezte, hogy Japánnak szoros és egyenrangú szövetséget kell kialakítania az Egyesült Államokkal, és ki kell munkálnia egy önálló japán külpolitikai stratégiát. Ezzel egy időben egyeztetnek a japán Nemzeti Védelmi Program és az amerikai Négyéves Védelmi Jelentés készítői is. 2009. szeptember 23-án Obama és Hatojama találkozott New Yorkban, ahol közös nyilatkozatot tettek a szövetség további erősítéséről és mélyítéséről. Az Egyesült Államok továbbra is a szigetország legfontosabb szövetséges és biztonságának legfőbb garanciája. Ezt bizonyítja, hogy az elrettentést nem csupán a Japánban állomásozó amerikai erők jelentik, amelyek a jövőben is maradnak, hanem a két ország közösen építi a ballisztikus rakétavédelmi rendszert (BMD), amely a jövőben védi majd a szigetországot is, és az amerikai nukleáris ernyőt is kiterjesztették szövetségesük fölé. Mindez komoly elrettentést jelent a lehetséges agresszorok számára. Tokiónak az amerikai jelenlét iránti elkötelezettségét pedig jól mutatja, hogy Japán a legnagyobbvonalúbb fogadó nemzet, ugyanis évi 4,4 milliárd dollárral támogatja az amerikai csapatok állomásoztatását.

Hatojama kormánya felülvizsgálja a Nemzeti Védelmi Programot is, amelyet még 2004-ben adtak ki, mivel azóta a biztonsági helyzet és a stratégiai környezet sokat változott a megerősödött Kínától kezdve az atomhatalommá vált Észak-Koreáig. Japán Amerikával és a nemzetközi közösséggel szorosan együttműködve kívánja kezelni a

modern világ kihívásait, továbbá igyekszik eleget tenni szövetségese kérésének, hogy gazdasági súlyának megfelelően fokozottabb szerepet vállaljon a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában. Japán részt vesz a terrorizmus elleni harcban, az Ádeni-öbölben a kalózellenes műveletekben, illetve az új kormány bejelentette, hogy 2009-től öt év alatt ötmilliárd dollárral fogja támogatni az afgán kormányt.

Koreában is – amerikai szemmel – kedvező változás állt be, hiszen 2008-ban a konzervatív Li Mjung Bak alakított kormányt, akinek a gazdaság helyreállítása mellett az volt a fő célkitűzése, hogy helyrehozza a tíz éven át tartó baloldali kormányzás hibáit, újra megerősítse az amerikai kapcsolatokat, és a szövetséget a jövő szövetségévé formálja. A kapcsolatokban beállt pozitív irányú változás ellenére tovább folytatják az amerikai csapatoknak az előző kormány alatt kezdeményezett átszervezését. Ennek keretében az amerikai erőket egy délnyugati és egy délkeleti területre vonják vissza Szöültől délre, így nem marad amerikai katona a demilitarizált zóna (DMZ) és a főváros között. Koreai kérésre végül is 28 500 amerikai katona marad a félszigeten, ami több, mint amennyit terveztek, viszont az eddigi, főleg szárazföldi haderőnemi támogatást légi és haditengerészeti támogatással alakítják át. Emellett folytatják a felkészülést az OPCON 2012. április 17-i átadására. Szöul azonban tart tőle, hogy a kivonulás túl gyors, és az amerikai erők létszámának csökkentése a térségben a lehetséges agresszorok – legfőképpen Észak-Korea – aktivizálódásához vezethetne.

A Li-adminisztráció elvetette a Ro-féle haderőreformot, amely drasztikus haderőcsökkentést hajtott volna végre a koreai fegyveres erőknél: ehelyett fenntartják és fejlesztik a védelmi képességeket, és csak mérsékelt csökkentést terveznek. Az új kormány igyekszik az amerikaiakat is marasz-

talni, valamint késleltetni az OPCON-átadást, ám utóbbit sikertelenül. A törekvés indokolt, hiszen Észak-Korea egyre kiszámíthatatlanabb, és egyáltalán nem mondható jó szándékúnak, hiszen idén március 26-án vélhetőleg megtorpedózták és elsüllyesztették a dél-koreai haditengerészet Cshonan nevű korvetjét, 46 tengerész halálát okozva. Észak-Korea mindvégig tagadta felelősségét, de végül a rosszalláson kívül komolyabb következménye nem lett az ügynek Phenjanra nézve. Júliusban nagyszabású amerikai–koreai hadgyakorlat (erődemonstráció) kezdődött a Sárga-tengeren, amelyen részt vett a USS George Washington harci köteléke két cirkálóval és hét rombolóval, bizonyítva az Egyesült Államok elkötelezettségét szövetségese biztonsága iránt. Már korábban Korea fölé is kiterjesztették az amerikai nukleáris védőernyőt, illetve tárgyalások folynak a BMD esetleges koreai elemeiről is.

A két országgal szorosak az amerikai gazdasági kapcsolatok, Japán például az Egyesült Államok 4. legnagyobb export- és importpartnere, míg Amerika a 2. legnagyobb kereskedelmi partnere a szigetországnak. Koreával megkötötték a KORUS szabad kereskedelmi egyezményt, de azt a Kongresszusnak még ratifikálnia kell. Az egyezmény jótékony hatással lenne mindkét ország gazdaságára, Amerika pedig növelhetné a befolyását is a térségben.

Japán és Korea továbbra is rá van utalva az amerikai védelemre, és bár a hazai közvélemény általában tiltakozik az amerikai jelenlét ellen, a két ország kormánya komolyan tart tőle, hogy szövetségeseük nagyarányú visszavonulása az Egyesült Államok elkötelezettségének csökkenését is jelentené a térség iránt, amely pedig óhatatlanul Észak-Korea és Kína felbátorodásához vezethetne. A gazdasági válság az amerikai gazdaságot is nagyon megviselte, ebből kifolyólag a vé-

delmi költségvetést befagyasztották. A nagy létszámú erők tartós külföldi állomásoztatása és a bázisok fenntartása rendkívül drága, ezért az Egyesült Államok inkább a hazai területekre vonja vissza az erőit, amelyek a tervek szerint csak szükség esetén települnek a térségbe, s csak a bázisok fenntartását biztosítanak. Az előretolt bázisokon állomásozó erők felszereltségét viszont javítanák, s modern csapásmérő eszközöket telepítenének a térségbe. Ugyanakkor a jövőben jóval nagyobb mértékben számíthatnak a szövetségesekre, akiknek a korábbiaknál sokkal nagyobb mértékben kellene a saját erejükre támaszkodniuk. Ezzel természetesen nem csökken az amerikai elkötelezettség, amelyet az Obama-kormányzat is igyekszik leszögezni: Amerika a jövőben is be fog avatkozni, ha az érdekei megkívánják. A teljes kivonulás nem is érdekük, hiszen az általuk hagyott hatalmi űr betöltéséért beláthatatlan hatalmi-fegyverkezési verseny kezdődhetne a térség államai között.

Túl azon, hogy Japánban és Koreában félnek az amerikai kivonulásának következményeitől, a két országban tartanak attól is, hogy mivel járhat rájuk nézve, ha az amerikai erőket az ő bázisaikról vetnék be például Kína ellen egy Tajvani-szorosban kialakuló konfliktusban. Egy biztos: a szövetségeseknek szükségük van az amerikai katonai erőkre, emellett viszont a saját védelmi képességeiket is fejleszteniük kell, mivel Észak-Korea egyre súlyosabb kockázati tényező, Kína hosszú távú szándékai ismeretlenek, és Moszkva is egyre inkább érdeklődik a Távol-Kelet iránt.

A fekete bárány

A legkomolyabb destabilizáló tényező jelenleg Észak-Korea, amelynek atom- és ballisztikus rakétaprogramja egyértelműen

fenyegeti a térség országait. 2003-ban kezdődtek a hatoldalú tárgyalások Észak-Korea, az Egyesült Államok, Kína, Japán, Dél-Korea és Oroszország részvételével az északi állam denuklearizálása és a koreai nukleáris válság megoldása érdekében. A tárgyalások – időnként hosszabb-rövidebb időre megszakítva – mind a mai napig folynak. Eredménytelenségüket pedig jól mutatja, hogy 2006. október 9-én Észak-Korea felrobbantotta első atombombáját, és hét ballisztikus rakétát indított kísérleti jelleggel, majd 2009. április 5-én ballisztikus rakétát lőtt át Japán felett, május 25-én felrobbantotta a második atombombát, július 4-én pedig újra ballisztikus rakétákat indított. Ballisztikus rakétáinak nagyobbik része már eléri Japán teljes területét, a Taepodong-2 pedig már Guamot is, sőt, továbbfejlesztve akár Hawaiiit és Alaszka egyes részeit is fenyegeti.

A kommunista országot hol szankciókkal, hol engedményekkel próbálják meg rávenni, hogy hagyjon fel atomprogramjával, de eddig eredménytelenül, hiszen Phenjannak nyilvánvalóan nincs szándékában lemondani a nukleáris eszközökről és az azokat célba juttató rakétákról, mivel kiváló zsaroló eszközök, és lehetőséget adnak Észak-Korea számára, hogy „a nagyok asztalához ülhessen”. Az Egyesült Államok (és minden a térség biztonságában érdekelt ország) célja, hogy Észak-Koreát teljes mértékben denuklearizálják. Észak-Korea ugyanis nemcsak agresszív, ellenséges politikát folytat déli szomszédja és az Egyesült Államok ellen, de legalább ilyen veszélyt jelent azért is, mert az amerikai stratégiák szerint a nukleáris eszközeit átadhatja más államoknak vagy szélsőséges (terrorista) csoportoknak. A kommunista ország korábban is adott el ballisztikus rakétákat a Közel-Keletre és Észak-Afrikába, valószínűleg segédkezik az iráni és szír atomprogramban, és feltehető-

en megpróbált tömegpusztító fegyvereket juttatni Mianmarba is.

Az Obama-adminisztráció megpróbált békülékenyebb hangot megütni Kim Dzsong Il rezsimjével, de Phenjan főleg csak propagandafrázisokat puffogat, és mindenért Washington és Szöült okolja. Igazából az északiak csak az Egyesült Államokat tekintik tárgyalópartnernek, hangsúlyozva, hogy Dél-Koreának és Japánnak semmilyen joga sincs részt venni a tárgyalásokon, mivel őket csak kliensállamoknak tekintik. Észak-Korea viselkedése felemás: igyekezett normalizálni a kapcsolatait, például 2008 őszén elérték, hogy a Kongresszus törölte a terroristákat támogató országok listájáról, az utóbbi idők eseményei viszont, melyek közül a legsúlyosabb a Cshonan márciusi elsüllyesztése volt, nem segítik a kapcsolatok javulását és a tárgyalások előrehaladását.

Kim Dzsong Il országának helyzete egyre kilátástalanabb, mivel gazdaságilag összeomlóban van, ami nem elsősorban a különböző embargóknak és szankcióknak köszönhető, hanem Észak-Korea katasztrófális gazdaságpolitikájának. Kim Dzsong Il „nagy, erős, virágzó nemzet” felépítését tűzte ki célul 2012. április 15-ére, Kim Ir Szen születésének 100. évfordulójára, ami természetesen nem egyéb, mint politikai propaganda. Számos szakértő szerint az atomfegyverek birtoklásának is a gazdasági segítség kizsárolása az egyik legfőbb célja, bár a Li dél-koreai elnök által felajánlott gazdasági segítséget Phenjan visszautasította. A helyzetet súlyosbítja, hogy egészségügyi problémái miatt Kim Dzsong Ilnek valószínűleg rövidesen át kell adnia a hatalmat valamelyik fiának. Az azonban közel sem biztos, hogy a hatalomátadás zökkenőmentes lesz, sőt, teljesen az sem kizárható, hogy az államhatalom összeomlásához vezet. Egy ilyen helyzet viszont felveti a kérdést, hogy mi lesz a nukleáris fegyverekkel, ha anarchikus álla-

potok alakulnak ki az országban. Mivel ez a *worst-case scenario* minden környező állam rémálma, az észak-koreai rezsimet a külső szereplők is igyekeznek egyben tartani, többek között azért is, mert annak összeomlása menekültek százezreinek vagy millióinak megjelenésével járna a környező országokban. Kim Dzsong Il 2010 augusztusának végén Kínában járt, legkisebb fiával – Kim Dzsong Unnal –, s feltehetően a dinasztikus hatalom átörökítésére kértek engedélyt Pekingtől, amit a hírek szerint a kínai vezetés megadott.

Észak-Korea rendelkezik a világ 4. legnagyobb hadseregével (1,1 millió fő), amelynek 70%-a a két országot elválasztó demilitarizált zónától 90 kilométernyi távolságon belül állomásozik. A haderő közel 18 ezer csöves és rakétatüzérségi eszközzel rendelkezik, többségük lőtávolságán belül van Szöül is, amelyre komoly tűzcsapásokat mérhetnének egy háború esetén. A kommunista ország változatlanul fenyegeti Dél-Koreát és Japánt, ezért biztosra vehetjük, hogy Észak-Korea még jó időre kritikus tényező marad a térség biztonsága és stabilitása szempontjából. Washington ezért szorosan együttműködik Phenjan két szövetségesével, Oroszországgal és Kínával, hogy megoldják a helyzetet.

Oroszország: Irány Kelet!

Oroszország is egyre inkább érdeklődik a Távol-Kelet iránt. Ennek egyik oka, hogy mozgástere a hagyományos nyugati irányba az évtized második felére lassan beszűkült. Moszkva az utóbbi években kifejezetten jó kapcsolatokat ápolt Kínával, közösen hozták létre a Sanghaji Együttműködési Szervezetet (SCO), amely a két államon kívül több közép-ázsiai FÁK-országot tömörít. Oroszország és Kína főleg arra használja az

SCO-t, hogy csökkentsék az amerikai befolyást Közép-Ázsiában és az egész világon. Moszkva továbbá hangsúlyozza, hogy támogatja a világ multipolarizálódását, amely óhatatlanul együtt jár az amerikai befolyás csökkenésével. Az oroszok részt vesznek az ún. feltörekvő országokkal (Kína, India, Brazília) folytatott tárgyalásokon (BRIC), és közben aktívabb szerepet kívánnak vállalni az Ázsia-csendes-óceáni térségben.

Az Obama-kormány békülékenyebb és engedékenyebb Oroszország-politikájának köszönhetően nyugaton is enyhült a feszültség, amely lehetővé tette például, hogy 2010. április 8-án Obama és Medvedyev elnökök aláírják a START-III szerződést, amelyben megállapodtak a nukleáris robbanófejek és hordozóeszközök további csökkentéséről. A Távol-Keleten Oroszország nem veszélyezteteti komolyan az amerikai pozíciókat, sőt, némely esetben érdekeik egybevágnak: például az orosz vezetés élesen bírálta Phenjant a nukleáris és rakétakísérletek miatt, továbbá aktív szerepet vállal a hatoldalú tárgyalások fenntartásában. Ennek egyik oka, hogy Észak-Korea komolyan fenyegeti az orosz érdekeket is, ugyanis Moszkva egy új csővezeték (ESPO) épít a Csendes-óceánig, és jelentős pénzeket fektet be a térség fejlesztésébe, mivel itt vannak a világ legnagyobb energiafogyasztói. Az oroszok azt remélik, hogy a jövőben ők biztosíthatják a kínai-japán olaj- és gázimport 15%-át, és komoly vásárló Dél-Korea is. Moszkva Japánnal és Dél-Koreával az atomenergia és az űrtechnika terén is komolyan együttműködik, ami a jövőben fenyegetheti az amerikai érdekeket, mert Oroszország jelentős befolyást szerezhet a két legfontosabb ázsiai amerikai szövetségesnél.

Persze ma már a korábbiakban igen jó orosz-kínai viszony sem felhőtlen, sőt, több ok miatt lassan lehűlni látszik. Állandó problémát okoz például az egyelőre nehezen ke-

zelhető, Szibériába irányuló kínai migráció, és Kína egyre fokozódó nyersanyagéhsége. Jóllehet, az utóbbi években az amerikai befolyás Közép-Ázsiában csökkenni látszik, a hatalmi űrt nem Oroszország, hanem Kína tölti be. Moszkvát az is zavarja, hogy Kína már régóta lemásolja az orosz haditechnikai eszközöket, és kiárúsítja őket a harmadik világban. Azonban még ezeknél is fontosabb, hogy Moszkva – felmérve Kína fejlődési potenciálját – hosszú távon egyértelműen tart Pekingtől. Alighanem ez utóbbinak tudható be, hogy nehéz például rávenni az oroszokat nukleáris arzenáljuk további csökkentésére, mivel meg akarják tartani megnyugtató nukleáris fölényüket Kínával szemben. Az oroszok a Távol-Keleten továbbra is komoly katonai erőt állomásoztatnak, sőt, kijelentették, hogy a legújabb 5. generációs vadászgépüket, a PAK-FA-t biztosan nem adják el Kínának. Összességében tehát ma még eldönthetetlen, hogy Oroszország a jövőben inkább Kína vagy inkább az amerikaiak felé közeledik-e. A legvalószínűbb, hogy egyfajta, saját pozícióját erősítő hintapolitikát fog folytatni.

Kína – egy születő superhatalom

Az Ázsia-csendes-óceáni térség egyik legfontosabb szereplője kétséget kizáróan Kína lesz. Kínát is érzékenyen érintette a gazdasági válság, és gazdasági növekedése is jelentősen csökkent, de az világszinten még így is kimagaslóan jó (2009-ben 9,1% volt). Összességében a válság – még annak ellenére is, hogy mérséklődött a kereslet – Peking nagy lehetőségének bizonyult, ugyanis a különböző hitelnyújtások és kínai befektetések révén, amelyekre sok helyütt nagy szükség volt a gazdaságok megmentéséhez, növekedett a távol-keleti ország befolyása a világ gazdaságban. Ez lehetőséget

adott arra, hogy Kína igen jó pozícióból tárgyalhasson még a legerősebb országokkal is, és a jövőre nézve gyümölcsöző együttműködések indíthatók el. Ez alól az Egyesült Államok sem kivétel, amelynek több szempontból is kiemelten fontos a Pekinggel való együttműködés és jó kapcsolat. Az egyik legalapvetőbb a gazdasági érdek, ugyanis 2009-ben Amerikának Kína a harmadik legnagyobb export- (6,58%) és az elsőszámú importpartnere (19,3%), míg Kínának az Egyesült Államok volt a legnagyobb exportálója (20,03%) és a negyedik legnagyobb importálója (7,66%). (Japán és Dél-Korea elsőszámú kereskedelmi partnere Kína.) Ezen kívül Kína több mint 2000 milliárd dolláros valuta- és a legnagyobb külföldi dollártartalékkal rendelkezik, amelynél többet egyetlen ország sem birtokol, de megemlítendő, hogy 800 milliárd dollárnyi amerikai államkötvény is az ázsiai ország tulajdonában van. A két ország egymásra van utalva ezért, ahogyan a Világbank igazgatója is megfogalmazta: „a világgazdaság helyreállításához a két gazdasági nagyhatalomnak együtt kell működni, hogy a G20 motorjaként szolgáljanak”. Ezt segíti az 2009-ben megindult amerikai–kínai stratégiai és gazdasági párbeszéd.

A nyilvánvalóan fontos gazdasági ügyeken túl Washington számára azért is jelentős a Kínával való szoros együttműködés, mivel számos olyan regionális és globális probléma van, amelyek Peking támogatása nélkül nem oldhatók meg: közülük a legfontosabbak Észak-Korea, Irán és Afganisztán–Pakisztán kérdése. Az észak-koreai rezsimre egyedül a kínai kormánynak van számottevő befolyása, ezért létfontosságú Kína közreműködése a nukleáris krízis megoldásában, így természetesen részt vesz a hatoldalú tárgyalásokon is. Pekingnek régóta jó kapcsolata van Phenjannal, ám a hidegháború végével Kína normalizálta kapcsolatait Japán-

nal és Dél-Koreával (az Egyesült Államokkal már 1972-ben), továbbá az ország áttért a kapitalista gazdaságpolitikára. Márpedig Észak-Korea a négy legjobb kínai kereskedelmi partnerből hármát fenyeget, ezért a kiszámíthatatlan észak-koreai politika egyre inkább terhessé teszi a barátságot Kína számára, amely szintén aggódik Kim Dzsong Il nukleáris arzenálja miatt. A nukleáris és tömegpusztító fegyverek nem juthatnak terroristák kezébe, ezért Kínának már kész terve van arra, hogy Észak-Korea összeomlása esetén megszállják a nukleáris létesítményeket. A jövőben a tervezésbe valószínűleg bevonják Washingtont és Szöült is. Emellett az iráni atomprogrammal kapcsolatos ügyekben is szükség lehet Kína BT-beli támogatására. Másrészt a szélsőségek elleni harc közös érdek, mivel Peking számára is sok fejfájást okoznak az iszlám szélsőségek az ujjur tartományban. A kínaiak a klímaváltozás és környezetvédelem terén is együttműködnek az amerikaiakkal, s nem kizárt, hogy a jövőben az űrkutatásban is lesznek közös programjaik.

A Bush-adminisztráció idején Washington üdvözölte Kína felemelkedését, és támogatta a kínai kormányt, hogy az ország gazdasági és hatalmi súlyának megfelelően nagyobb mértékben járuljon hozzá a világ problémáinak megoldásához, a béke és biztonság fenntartásához. Ez a „felelős nagyhatalom” politikája, amelynek keretében az Egyesült Államok megpróbálta Kínát minél inkább bevonni a nemzetközi szervezetekbe, és szorosan együttműködött Pekinggel, hogy ily módon formálhassa viselkedését. A gazdasági és a nem hagyományos biztonsági kihívások terén szoros együttműködés alakult ki, például 2008-ban Sanghajban amerikai–kínai védelempolitikai megbeszélést is tartottak, valamint ugyanazon évben forródrótot létesítettek a két ország között. Kínában mégis sokan véleked-

tek úgy, hogy nincs szükségük a Washington által szorgalmazott „mentori” jellegű kapcsolatra. Ezért az új amerikai kormány sokkal inkább törekszik partneri viszony kialakítására, illetve folytatja az előző adminisztráció által már beindított együttműködési programokat. Így a Bush alatt megkezdett stratégiai gazdasági párbeszédet, amelyben nem csupán gazdasági, de biztonsági és globális kérdéseket vitatnak meg, hanem más területekre is igyekeznek kiterjeszteni azt. Barack Obama és Hu Csin-tao (Hu Jintao) is hangsúlyozták, hogy a két ország közötti jó kapcsolat kiépítése és az együttműködés növelése, valamint a mindkét fél számára releváns ügyekben folyó tárgyalás kiemelten fontos nemzeteik számára ahhoz, hogy megalapozhassák azt a kapcsolatot, amely a 21. századi amerikai–kínai viszonyt meg fogja határozni. Az Egyesült Államok egyensúlyra törekszik, s úgy véli, hogy a Pekinggel való együttműködés nem rontja Amerika stratégiai pozícióit, míg, ha katonailag próbálna meg gátat vetni az esetleges kínai terjeszkedésnek, az biztosan konfrontációhoz vezetne.

A 2009-es kínai nemzeti védelmi stratégia szerint békés fejlődésével Kína elindult a modernizáció útján, és egy új „harmonikus világot” épít a közös béke és fejlődés érdekében. Az utóbbi években hangsúlyozza a globális kooperáció fontosságát, sőt azt is, hogy a kínai felemelkedés nem okoz majd súrlódásokat a világ többi részével, mi több, más országok boldogulásához is hozzájárulhat. Peking az egyik legfőbb támogatója a multipolarizációnak, és szorgalmazza a többi felemelkedő hatalommal való párbeszédet és együttműködést, emellett a harmadik világbeli országok legfőbb támogatójaként lép fel az ENSZ-ben és más nemzetközi fórumokon. A valóság persze ennél jóval összetettebb, mivel Kína is megkéri támogatását, s a „harmonikus világ” kínai képe is

leginkább a Peking által elképzelt harmóniát mutatja.

Pekingben a 21. század első két évtizedét húsz év lehetőségének nevezik, vagyis olyan időszaknak, amikor senki sem háborgatja Kínát, amikor megszerezheti a regionális elsőséget, illetve globálisan is növelheti szerepét és befolyását. A kínai stratégia fő célkitűzései között van a gazdasági növekedés fenntartása, az erőforrások és energiahordozók biztosítása, valamint az óceánokra való közvetlen kijutás biztosítása. Az energiahordozók biztosítása rendkívül fontos, mivel Kína a világ egyik legnagyobb olajfogyasztója (több mint 8,5 millió hordó/nap), márpedig ennek a mennyiségnek jelentős részét a nem megbízható forrásnak tartott Perzsa-öbölből szerzik be. Ezért Kína igyekszik új forrásokat találni, ennek része a közép-ázsiai FÁK/SCO-államokban való gazdasági terjeszkedés, ahol jelentős befolyásra tett szert annak ellenére, hogy Moszkva igencsak rosszallóan nézi Peking térnyerését a „hátsó udvarában”. A másik lehetséges forrás Afrika, ahol még jelentős kiaknázatlan energiahordozó- és egyéb nyersanyagkincsek vannak, ezért az Afrika-politika meghatározó a kínai külpolitikában. 2007–2009 között 73 bilaterális egyezmény született afrikai országokkal. Kína piacot és befektetési lehetőséget akar találni gazdaságának, továbbá támogatókat Tajvan kérdésében; az elmúlt tíz évben több olyan afrikai országgal vették fel a diplomáciai kapcsolatot, amely megszakította kapcsolatait Tajvannal. Kína és az afrikai országok közötti katonai kereskedelmi ügyletek is megélénkültek.

A kínai haderőfejlesztés is sokakat nyugtalanít. Az eddigi tömeghadsereget egy olyan új, elektronizált-informatizált, profeszionális haderővé formálják át, amely a hazai területeken kívül, immár világszerte alkalmas lesz expedíciós műveletek végrehajtására. A kínai stratégia azt tűzte ki célul,

hogyan a kínai hadsereg képes legyen helyi háborúkat eredményesen megvívni, ezért egy olyan hálózat alapú haderőt akarnak létrehozni, ahol haderőnemek sikeresen tudnak együttműködni. Emellett egyre inkább támaszkodnak a nukleáris elrettentés képességére is. A légierejük a legnagyobb a világon, de főleg elavult típusokkal rendelkeznek, ám egyre több 4. generációs gépet állítanak hadrendbe, mint a Szu-27, Szu-30 és a saját gyártású J-10 és J-11 (Szu-27), a jövőben pedig utántöltő AWACS- és AEW-gépeket is beszereznek. A legfontosabb azonban a flotta fejlesztése, ugyanis Peking ezt tartja a nagyhatalomság legfőbb zálogának, illetve az erőnkivetítés és érdekérvényesítés legfőbb eszközének. Ehhez komoly felszíni és tengeralattjáró flottát építettek ki, illetve vásároltak egy repülőgép-hordozót (Varjag). 2020-ra további két-három saját gyártású hordozó hadrendbe állítását tervezik, illetve jelentősen fejlesztik az expedíciós képességeket is.

Flashpoints

Az amerikaiakban a legnagyobb gyanakvást az kelti, hogy Kína hosszú távú szándékai teljesen ismeretlenek; tartanak tőle, hogy a kínai nacionalizmus növekedése Kína terjeszkedéséhez fog vezetni. A kínai ballisztikus rakéták többsége a Tajvani-szorosban van, és a kínai haderő egyik fő fejlesztési iránya az, hogy képes legyen egy kétéltű hadművelet végrehajtására Tajvan ellen. Emellett kialakítják azokat a képességeket, amelyekkel távol tarthatják az amerikai repülőgép-hordozókat, és erősítést jelentenek egy ilyen konfliktus esetén.

A két ország kapcsolata sokat javult Ma tajvani elnök hatalomra lépésével, és újraindult a postaszolgálat a szoroson keresztül, valamint rendszeresek a komp- és re-

pülőjáratok is. A ballisztikus rakéták azonban ottmaradnak a kínai oldalon és Pekingben agresszívan reagálnak, ha Tajvan fegyvereket próbál vásárolni. Ezzel pedig már sokakat elriasztott az üzlettől Kína, még az Egyesült Államokat is, amely folyamatosan megtagadja Tajpeitől a 66 új F-16-os eladását. Bush elnök ugyanakkor még 2003-ban nyilvánvalóvá tette, hogy Amerika ellenáll minden egyoldalú kísérletnek, amely veszélyezteti a status quót, vagyis a jövőben is be fog avatkozni egy esetleges invázió és erőszakos újraegyesítés esetén. Az amerikai-kínai kapcsolatokban Tajvan kérdése a jövőben is meghatározó tényező lesz.

Délkelet-Ázsia a másik terület, ahol az Egyesült Államok és Kína szembekerülhet, ahol mindkét félnek komoly érdekei vannak. A térség a világ egyik legdinamikusabban fejlődő területe. Az elmúlt két évtizedben itt is teret nyert a radikális iszlámizmus, és több al-Káidához köthető szélsőséges és terrorista csoport található itt, ezért a régió kiemelten fontos a terrorizmus elleni harc szempontjából. Az amerikaiak segítenek a térségbeli gyenge államoknak kiépíteni kormányzati rendszerüket, valamint gazdasági segítséget is nyújtanak, hogy módjuk legyen a fejlesztésekre és az életszínvonal növelésére. Emellett a különleges erők is segítenek kiképezni a helyi erőket, hogy eredményesen vehessék fel a harcot mind a szélsőségesekkel, mind a kalózzal szemben, amelyek fenyegetik a szabad hajózást és kereskedelmet, hiszen a Malakka-szoroson keresztül zajlik a világ tengeri kereskedelmének több mint negyede és az olajszállítás fele. Ezért Amerika szorosan együttműködik Thaifölddel, a Fülöp-szigetekkel, Szingapúrral, Malajziával és Indonéziával. Vietnammal is egyre jobb kapcsolatokat ápolnak, de 2009-ben már Mianmar is jelezte, hogy normalizálná kapcsolatait Washingtonnal.

Kína is érdeklődik a terület iránt, ahol jelentős befektetéseket tett az utóbbi években. Emellett a becslések szerint jelentős földgáz és olajkincs van a Dél-kínai-tenger alatt, amelyre Peking igyekszik rátenni a kezét: 1998 óta hat országgal 11 területi vitája volt a térségben. Délkelet-Ázsia a kínai geopolitika

szempontjából is fontos, mivel ahhoz, hogy a kínai hajók kijussanak a Csendes- vagy az Indiai-óceánra, át kell haladniuk olyan szigetek és szorosok között, amelyek amerikai szövetségesek kezében vannak. Jelenleg a kínai geopolitikai törekvések fő iránya az, hogy növelje befolyását Délkelet-Ázsiában. ■

Irodalom

United States Pacific Command Strategy 2009.

National Defense Strategy 2008.

China's National Defense in 2008. Peking, 2009, Information Office of the State Council of the People's Republic of China.

Cronin, Patrick M.: *America's role in a changing world*. Washington D. C., 2009, National Defense University Press.

Defense of Japan 2009.

East Asian Strategic Review 2009. Tokió, 2009, National Institute for Defense Studies.

East Asian Strategic review 2010. Tokió, 2010, National Institute for Defense Studies.

Fridovich, David P. – Krawchuk, Fred T.: *Winning in the Pacific – The Special Operations Forces Indirect Approach*. *Joint Force Quarterly*, No. 4, 2007.

Horváth Csaba: *Variációk a Sanghaji Együttműködési Szervezet lehetséges világpolitikai szerepére*. *Nemzet és Biztonság*, 2010. 2. szám.

Deák Krisztián: *Hajókirándulás*. *Aranyas*, 2010. 9. szám.

Medeiros, Evan S.: *China's International Behavior Activism, Opportunism and Diversification*. *Joint Force Quarterly*, No. 4, 2007.

O'Rourke, Ronald: *China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities – Background and Issues for Congress*. CRS Report for Congress, 2008.

Ott, Marvin C.: *Southeast Asian Security Challenges*. *Joint Force Quarterly*, No. 2, 2007.

Parenti, Jennifer L.: *China–Africa Relations in the 21st Century*. *Joint Force Quarterly*, No. 1, 2009. The New Korea. USFK Strategic Digest, 2009.

Wright, Bruce A. – Hague, Mark O.: *The U.S.–Japan Alliance: Sustaining the Transformation*. *Joint Force Quarterly*, No. 1, 2007.

Zsig Zoltán: *Súlyponteltolódás*. *Aranyas*, 2009. 5. szám.

Background Note. <http://www.state.gov>.

CIA – The World Factbook. <https://www.cia.gov/html>.

Commander of the Pacific Fleet. <http://www.cpf.navy.mil/>.

Commander, US Third Fleet – Mission. http://www.c3f.navy.mil/mission_page.htm.

Japan Relents on U.S. Base on Okinawa.

http://www.nytimes.com/2010/05/24/world/asia/24japan.html?_r=1.

U.S. 7th Fleet. <http://www.c7f.navy.mil/forces.htm>.

USFK – Commander's Vision & Priorities. <http://www.usfk.mil/usfk/vision.aspx>.

USPACOM Facts. http://www.pacom.mil/web/site_pages/uspacom/facts.shtml.